

HALINA JAKUBOWICZ

WSP Bydgoszcz

ROLA DZIAŁALNOŚCI PLASTYCZNO-KONSTRUKCYJNEJ DZIECI
SZĘŚCIOLETNICH W PRZYGOTOWANIU DO NAUKI PISANIA

1. Analiza treści programowych

Program pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi sześciolatkami¹ określa zasób wiadomości, umiejętności i nawyków wyniesionych z przedszkola. Zostają one rozszerzone i pogłębione w młodszym wieku szkolnym. Stąd też wynika potrzeba zachowania ciągłości pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi w wieku przedszkolnym i w okresie nauczania początkowego. Zadania wychowania przedszkolnego ujęte są w działach: wychowanie moralno-społeczne, rozwijanie mowy i myślenia, wychowanie zdrowotne, estetyczne i techniczne. Każdy z tych działów zawiera szereg skonkretyzowanych zadań, które umiejętnie łączone w codziennej pracy nauczyciela stanowią o jednolitości procesu wychowania i kształcenia na szczeblu wychowania przedszkolnego. Końcowym efektem pracy przedszkola jest przygotowanie dzieci do podjęcia nauki w szkole. Natomiast podstawowym zadaniem nauczyciela rozpoczynającego pracę w klasie pierwszej jest poznanie wyników tej pracy. Orientacja w zakresie opanowania wiadomości, umiejętności i nawyków wskazanych przez program wychowania przedszkolnego pozwoli nauczycielowi racjonalnie organizować pracę dydaktyczno-wychowawczą w klasie pierwszej. Nowy program pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi sześciolatkami, w obrębie zadań wychowania umysłowego, zakłada kształtowanie gotowości dziecka do nauki pisania. Analizując treści programowe z działu "Przygotowanie do nauki pisania" dla sześciolatków należy podkreślić, że praca przedszkola polega na stopniowym i systematycznym kształtowaniu gotowości do nauki pisania. Natomiast zadaniem nauczyciela klasy pierwszej jest wyrabianie techniki pisania w oparciu o umiejętności wyniesione z przedszkola. M. Dmochowska² rozumie przygotowanie sześciolatków do nauki pisania jako

wieloetapowy proces oddziaływania na dziecko poprzez indywidualne i zespołowe gry i zabawy ruchowe, działalność plastyczno-konstrukcyjną, zabawy i prace prowadzące do rozumienia i posługiwania się symbolem graficznym.

Spróbujmy dokonać analizy porównawczej treści programowych z zakresu wychowania plastycznego i technicznego w celu ukazania ich ścisłego związku z kształtowaniem gotowości do nauki pisania w przedszkolu oraz ich wpływu na naukę pisania w klasie pierwszej. Ich analiza ma również odpowiedzieć na następujące pytania.

- Jakie treści z zakresu wychowania plastycznego i technicznego mogą być wykorzystane w przedszkolu i w klasie pierwszej dla ułatwienia dzieciom nauki pisania?
- Czy spełniają one to samo zadanie?

Analizę porównawczą ilustrują poniższe tabele.

Tabela 1. Analiza porównawcza treści programowych z zakresu wychowania plastycznego i technicznego wpływających na przygotowanie do nauki pisania w okresie przedszkolnym

Materiał programowy z zakresu nauki pisania dla 6-latków	Treści programowe z zakresu wychowania plastycznego ułatwiające naukę pisania	Treści programowe z zakresu wychowania technicznego ułatwiające naukę pisania
<p>1 Prowadzenie zajęć i zabaw ruchowych mających na celu ułatwienie dziecku poznanie schematu ciała i kierunku.</p> <p>2 Stwarzanie warunków do swobodnej działalności artystycznej-konstrukcyjnej oraz organizowanie zabaw, gier, zajęć polegających na wykonywaniu różnych zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - doskonalenie sprawności manualnych w trakcie montowania, modelowania, wycinaniek itp. - wywoływanie swobodnych, ciągłych ruchów ręki z wprowadzeniem zmian kierunku, - przetwarzanie obrazu ruchowego na obraz graficzny i odwrotnie, - odtwarzanie i odwzorowanie różnych form, kształtów, układów w trakcie układania, lepienia, konstruowania 	<p>Wydzieranie z papieru zaplanowanych form tematycznych. Wykonywanie wycinanek płaskich i przestrzennych z elementów papiero-płaski.</p> <p>Rysowanie i malowanie na zróżnicowanych pod wzgl. kształtu i wielkości płaszczyznach, rysowanie petykiem, kredkami, flamastrem, malowanie farbami.</p> <p>Zszywanie i wszywanie prostym ściągłem.</p> <p>Lepienie z gliny, wykonywanie całości złożonej z drobnych elementów, modelowanie rzeźby pełnej i płaskorzeźby.</p>	<p>1 Stwarzanie warunków i zachęcenie do zabaw badawczych i konstrukcyjno-technicznych z wykorzystaniem doświadczeń zdobywanych przy poznaniu środowiska technicznego.</p> <p>2 Wyrabianie określonych umiejętności w zakresie twórczości konstrukcyjnej, zadań praktycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowanie z klocków, - składowanie zabawek z oddzielnych części, - montowanie modeli z kompletów konstr. /drewno, metal/ z zastosowaniem różnych sposobów łączenia, - wykonywanie różnych prac z papieru /wg własnego pomysłu lub wzoru/ kartonu, sznurka, drutu,

cd. tabeli 1

<p>Materiał programowy z zakresu nauki pisania dla 6-latków</p>	<p>Treści programowe z zakresu wychowania plastycznego ułatwiające naukę pisania</p>	<p>Treści programowe z zakresu wychowania technicznego ułatwiające naukę pisania</p>
<p>- wykonywanie elementów literopodobnych na kartce blokowej oraz na stronie /tytułowej.</p>	<p>Budowanie z klocków. Konstruowanie z różnorodnych materiałów. Projektowanie kompozycji tematycznych i ornamentów. Stemplowanie na papierze kompozycji tematycznych i ornamentów</p>	

Tabela 2. Analiza porównawcza treści programowych z zakresu wychowania plastycznego i technicznego mających wpływ na proces pisanie w klasie I

Materiał programowy z zakresu nauki pisanie w kl. I	Treści programowe z zakresu wych.plastycznego w kl.I wpływające na proces pisanie	Treści programowe z zakresu wych.technicznego wpływające na proces pisanie
<p>1 Pisanie liter i wyrazów ze skierowaniem uwagi dzieci na poprawne odtworzenie liter ich połączeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenie pomocnicze przed właściwym pisaniem, - ćwiczenie w analizie i syntezie ruchowej. <p>2 Wdrażanie do zapisywania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyrazów, - krótkich komunikatywnych równoważników zdań, - zdań pojedynczych rozwiniętych, - zdań pojedynczych nierozwiniętych, - zbiorowo ułożonej wypowiedzi wielozdaniowej /3-4 zdania/, - swobodnego tekstu. <p>3 Pisanie listów i życzeń dla osób najbliższych i ich adresowanie.</p> <p>4 Przepisywanie z tekstów odpowiedzi na pytania dotyczące treści danego tekstu.</p> <p>5 Pisanie z pamięci i ze słuchu.</p> <p>6 Podpisywanie rysunków, ilustracji z omawianym tematem.</p>	<p>1 Rysowanie, malowanie, rzeźbienie, lepienie, konstruowanie.</p>	<p>1 Kształtowanie materiałów przez zginięcie, okładanie, zaginięcie, przerywanie, cięcie, szycie.</p>

Z powyższej analizy wynika, że treści programowe dotyczące procesu pisania zarówno w przedszkolu jak i w klasie pierwszej są całkowicie odrębne, mimo iż stosuje się te same techniki i materiały plastyczno-konstrukcyjne. Natomiast odmienne jest ich zastosowanie. W przedszkolu zadania wychowania plastycznego i technicznego służą przede wszystkim wykształceniu u 6-latków sprawności i umiejętności ułatwiających naukę pisania. Służą temu zarówno techniki malarskie, rysunkowe, konstrukcyjne jak i lepienie, modelowanie, wycinanie. W klasie pierwszej treści te w okresie wstępnym służą również procesowi pisania, a następnie dotyczą działalności i poznania zjawisk zachodzących w otaczającej rzeczywistości. Przed dziećmi siedmioletnimi stawia się ponadto określone zadanie do wykonania, a ich działalność nie przybiera formy zabawowej jak to miało miejsce w przedszkolu. Zadania te zbliżają dzieci do praktycznej działalności, mającej zastosowanie w życiu codziennym. W przedszkolu stosowanie różnorodnych technik plastyczno-konstrukcyjnych rozwija sprawności manualne rąk, kształci spostrzegawczość i orientację w przestrzeni. Stąd też, zadaniem M. Dmochowskiej, dobór odpowiednich zabaw i technik plastyczno-konstrukcyjnych ma decydujące znaczenie w przygotowaniu dzieci do podjęcia nauki pisania w klasie pierwszej. Jednak proces przygotowania dzieci do nauki pisania nie może kolidować z wychowaniem estetycznym dzieci i ograniczać ich możliwości twórczych.

2. Gotowość dziecka do podjęcia nauki pisania

Dojrzałość szkolna to stan gotowości do podjęcia zadań stawianych przez szkołę. W skład jej wchodzi, dojrzałość do nauki pisania, która koncentruje się wokół umysłowych, motorycznych i emocjonalno-społecznych właściwości dziecka sześciolatniego.

M. Dmochowska³, w zakresie rozwoju intelektualno-motorycznego wyróżnia:

- spostrzeganie analityczno-reproduktywne umożliwiające odpoznanie znaków, porównywanie i odtwarzania znaków graficznych z uwzględnieniem ich położenia kierunku, proporcji i połączenia linii,
- orientację przestrzenną umożliwiającą odtworzenie znaków graficznych w określonym miejscu kartki z uwzględnieniem kierunku od lewej do

prawej strony.

Pod względem dojrzałości fizycznej:

- wrażliwość na polecenia, gotowość do jak najlepszego wywiązywania się z zadania,
- wytrwałość w wykonywaniu zadania /wysiłek uwagi dowolnej i gotowość do pokonywania trudności/,
- zdolność do samokontroli i krytycznej oceny własnego wytworu.

Wymienione powyżej czynniki wskazują, że przygotowując dzieci do przyszłej nauki pisania należy przede wszystkim skupić się na rozwijaniu i kształtowaniu niezbędnych ku temu funkcji poznawczych i psychomotorycznych. Sprzyjać temu będą różnorodne ćwiczenia wyrabiające koordynację wzrokowo-ruchową i sprawność dłoni oraz palców, a także przegubu dłoni oraz ruchu ramienia i przedramienia. Obok ćwiczeń wyrabiających sprawność ruchową duże znaczenie ma działalność plastyczno-konstrukcyjna dziecka, która sprowadza się do działalności manualnej. W zakresie przygotowania do nauki pisania działalność ta może doprowadzić do rozwoju zdolności kierowania ruchami rąk, ich koordynację. W tym celu stosuje się techniki przestrzenne, do których zaliczamy układanie, konstruowanie, lepienie, majsterkowanie, wycinanie oraz techniki płaskie, w skład których wchodzi rysunek, malowanie, wydzieranie, stemplowanie i wyszywanie. Stosowanie ich ma wyrobić u dziecka umiejętność przetwarzania obrazu ruchowego na obraz graficzny i odwrotnie, odwzorowywania różnych form, kształtów i układów w trakcie lepienia lub konstruowania, czy też odwzorowywania elementów literopodobnych. Obok techniki plastyczno-konstrukcyjnej w wyrabianiu pełnej gotowości do podjęcia nauki pisania w klasie pierwszej dużą rolę odgrywają ćwiczenia w posługiwaniu się znakiem graficznym, gdyż podczas pisania dziecko musi wykazać się umiejętnością porównywania i rozpoznawania odpowiednich znaków graficznych. Z symbolem graficznym zapoznaje się już dziecko w toku zabaw tematycznych, loteryjkach, grach dydaktycznych, rysunkach itp.

Ćwiczeniem bezpośrednio związanym z przygotowaniem do nauki pisania jest wykonywanie elementów literopodobnych oraz tworzenie z liter wyrazów. Dziecko poznaje podstawowe układy poszczególnych linii - poziomych, pionowych, skośnych, kulistych, które znajdują zastosowanie w budowie liter. Jednocześnie poznaje litery i oswaja się

z nimi. Zaznajomienie i przybliżenie znaku i symbolu graficznego odbywa się poprzez naśladownictwo. Odwzorowywanie ma charakter bardzo trudny dla dzieci, gdyż wymaga równoczesnego łączenia wzrokowego spostrzegania kształtu z dokonaniem jego analizy, przetwarzania go na obraz ruchu, porównania oraz ostatecznej syntezy kształtu w działaniu motorycznym. Stąd też Z. Słobodzian⁴ uważa, że jednym ze sprawdzianów dojrzałości szkolnej dziecka jest stopień umiejętności graficznego odtwarzania kształtów.

3. Problematyka badawcza i wyniki badań

3.1. Cel i hipoteza badań

Ujęcie w nowym programie wychowania dla dzieci sześciolletnich treści związanych z przygotowaniem ich do podjęcia nauki pisania w klasie pierwszej stało się podstawą do wprowadzania szeregu nowych metod i form pracy wychowawczo-dydaktycznej oraz doskonalenia już stosowanych. W procesie przygotowania sześciolatków do nauki pisania zwrócono uwagę na wypracowanie takich metod i form pracy wychowawczej, które ułatwiłyby im opanowanie tej umiejętności, a równocześnie służyły rozwojowi procesów poznawczych dzieci, wyrabianiu sprawności psychomotorycznej oraz kształtowaniu postaw emocjonalno-społecznych. Zaliczono do nich gry, zabawy ruchowe, zajęcia plastyczno-konstrukcyjne, działalność prowadzącą do rozumienia i posługiwania się symbolem graficznym. Zarówno treści jak i metody, formy pracy wychowawczo-dydaktycznej dotyczące procesu przygotowania dziecka do nauki pisania zostały objęte licznymi badaniami.

Przedstawiane poniżej wyniki badań⁵ dotyczą wpływu twórczości plastyczno-konstrukcyjnej i posługiwania się znakiem graficznym na efekty uzyskiwane przez dzieci sześciolletnie w przygotowaniu do nauki pisania. Celem badań było ukazanie, które z technik i zajęć stosowanych w przedszkolu najskuteczniej oddziałują na to przygotowanie. W związku z powyższym przyjęto następującą hipotezę:

- Należy przypuszczać, że jednym z podstawowych warunków przygotowania dzieci do nauki pisania jest stosowanie w przedszkolu różnorodnych technik plastyczno-konstrukcyjnych oraz ćwiczeń w zakresie posługiwania się znakiem graficznym, poprzez które rozwijać

będziemy sprawności umysłowe i motoryczne gwarantujące gotowość do podjęcia nauki pisania w klasie pierwszej.

Stosownie do sformułowanej hipotezy zmiennymi niezależnymi są:

- stosowane w przedszkolu różnorodne techniki plastyczno-konstrukcyjne,
- ćwiczenia w zakresie posługiwania się znakiem graficznym.

Natomiast zmiennymi zależnymi będą:

- wyniki pracy przedszkola nad kształtowaniem gotowości dziecka do podjęcia nauki pisania w klasie pierwszej.

3.2. Przedstawienie wyników badań

W badaniach zastosowano test na odwzorowywanie elementów literopodobnych, układankę z mozaiki geometrycznej, wydzierankę koła i trójkąta, lepienie z plasteliny figury ślimaka i rombu oraz analizy rysunku wykonanego techniką podstawową - kredką. Zebrano również dane dotyczące stosowania technik plastyczno-konstrukcyjnych w ciągu całego roku pracy.

Badaniami objęto 2 przedszkola bydgoskie, przedszkole w Chejnicach i Rytli. Prowadzono je w okresie od października 1977 do października 1978 roku.

3.2.1. Wyniki pierwszego badania

W październiku 1977 roku obejmowało ono test na odwzorowywanie elementów literopodobnych, przy czym określając kryterium poprawności wykonania testu, wzięto pod uwagę zgodność odwzorowywania elementów z podanym wzorem na kartce oraz wykonanie go ciągłym ruchem ręki. Wyniki tego testu przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Ilość poprawnie wykonanych znaków graficznych w stosunku do liczby dzieci w przedszkolu

Przykład wzoru	Grupa	Ilość poprawnie wykonanych znaków graficznych w %			
		Bydgoszcz Przedszkole A	Bydgoszcz Przedszkole B	Chojnice	Ryfel
I		58,8	71,4	75,3	65,0
II		76,5	45,4	71,4	50,0
III		52,9	50,0	31,8	25,0
IV		58,8	31,8	42,9	50,0
V		58,8	42,9	31,8	50,0
VI		35,3	35,7	20,4	30,5
VII		29,4	28,5	15,9	30,0
VIII		41,2	50,0	20,4	40,0
LX		35,3	42,9	34,1	40,0

Porównując uzyskane wyniki można mówić w zasadzie o jednokowym niskim poziomie wykonania testu, gdyż każdy z wykonywanych elementów sprawiał dzieciom trudności. Niepokojące są jednak wyniki dotyczące elementów składających się z linii poziomych i pionowych /I, II/. Przyczyną tego stanu można tłumaczyć słabym opanowaniem pojęcia kierunku - w prawo w lewo oraz położenia - w pionie w poziomie. Pojęcia te dziecko poznaje bardzo wcześnie. Natomiast elementy dotyczące łasek zaokrąglonych u góry i na dole, fali czy też elementów o charakterze pętli środkowych wymagające pewnych płynnych i elastycznych ruchów, koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz orientacji w przestrzeni zostają opanowane pod koniec wieku przedszkolnego. Dla nauczyciela przedszkola przeprowadzenie tego testu jest warunkiem poznania rozwoju manualnego dziecka i planowania metod pracy zmierzających do wyrabiania pełnej gotowości do nauki pisania.

3.2.2. Przedstawienie wyników II badania

II etap badań miał na celu sprawdzenie umiejętności posługiwania się wybranymi technikami plastyczne-konstrukcyjnymi.

W lutym 1978 r. dokonano oceny rysunków wykonanych kredką, biorąc pod uwagę ich kompozycję. Przyjęte przy tym trzystopniową skalę jakości:

- 1 Kompozycja bogata rysunku: różnorodność barw, linii, bogactwo postaci i elementów ozdabiających rysunek dziecka.
- 2 Kompozycja średnia rysunku: małe zróżnicowanie tematyczne rysunku.
- 3 Kompozycja uboga rysunku: skąpe opracowanie rysunku, brak wyodrębnienia elementów postaci, ubóstwo barw i różnorodności linii.

Ocenę tych rysunków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Ocena rysunków ze względu na ich kompozycję

Przedszkole	Ilość rysunków o kompozycji		
	bogatej	średniej	ubogiej
Bydgoszcz A	9	6	2
Bydgoszcz B	9	4	1
Chojnice	30	9	5
Rytel	11	7	2

Z powyższych danych wynika, że w każdym z czterech przedszkoli rysunki dziecięce spełniały wymagania stawiane im pod względem artystycznym. W zakresie tej techniki spełniły wymagania dotyczące przygotowania do nauki pisania ze względu na różnorodność tematyki, barw, linii a także bogactwo postaci ludzkich, zwierzęcych oraz elementów ozdabiających. Na pozytywne rezultaty tych badań miała wpływ częstotliwość stosowania tej techniki na zajęciach w przedszkolu już od 3 roku życia. W lutym przeprowadzono również badanie poziomu sprawności manualnych i wykształcenia precyzji ruchów, stosując w tym celu układankę z mozaiki geometrycznej.

Celem stosowania tej formy było również sprawdzenie stopnia rozwoju analizy i syntezy wzrokowej, a więc spostrzeżeń i myślenia dziecka. Wyniki przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Poziom wykonania układanki z mozaiki geometrycznej

Przedszkole	Liczba dzieci wykonujących		
	samodzielnie	przy pomocy	nie wykonujących
Bydgoszcz A	13	4	-
Bydgoszcz B	9	4	1
Chejnice	38	2	4
Rytel	17	-	3

Przedstawione liczby wskazują, że u większości dzieci /81 % dzieci/ zadawalający jest stopień poziomu analizy i syntezy wzrokowej oraz ich poziom sprawności manualnych. Wyniki te mają ścisły związek z wykorzystaniem układanek na zajęciach w przedszkolu.

Pod koniec roku przedszkolnego, w maju 1978r., w badaniach zastosowano wydzierankę koła i trójkąta oraz lepienie figur z plasteliny, ślimaka i rombu. Zastosowanie techniki wydzieranki i lepienia pod koniec roku miało dać odpowiedź na pytanie: w jakim stopniu przedszkola przyczyniają się do wykształcenia sprawności rąk, dłoni i palców tak potrzebnych w nauce pisania. Dane przedstawiają tabele 6 i 7.

Tabela 6. Poziom wykonania wydzieranki koła i trójkąta

Przedszkole	Kształt wydzieranki w %			
	Koło			Trójkąt
	prawidłowy	zbliżony do elipsy	zbliżony do kwadratu	prawidłowy
Bydgoszcz A	58,9	23,5	17,6	94,1
Bydgoszcz B	85,2	7,4	7,4	85,2
Chejnice	81,8	11,4	6,5	90,9
Rytel	75,0	15,0	10,0	90,0

Powyższa tabela wskazuje, że w przypadku koła, w każdym przedszkolu więcej niż połowa dzieci potrafi oddać prawidłowy jego kształt. W porównaniu z wydzieranką koła, trójkąt okazał się figurą łatwiejszą, gdyż tylko około 8 % badanych dzieci ją zniekształciło. Stan ten może wynikać z trudności zadania. Odtworzenie trójkąta nie wymaga tak wielkiej precyzji ruchów całej ręki, a tym bardziej nadgarstka jak to miało miejsce w przypadku koła. Niskie wyniki dotyczące wydzieranki koła mogą wpłynąć na przygotowanie do nauki pisania w zakresie odwzorowywania elementów literopodobnych opartych na linii kolistej.

Tabela 7. Procentowe zestawienie poprawności wykonania figur z plasteliny

Kształt \ Przedszkole	Bydgoszcz A	Bydgoszcz B	Chejnice	Rytel
	94,1	71,4	77,2	90,0
	88,2	100	100	85,0

Przy ocenie poprawności wykonania figur brano pod uwagę kształt i kierunek spirali w ślimaku oraz poprawne odtworzenie ilości boków, ostrość kątów w rombie.

Analizując powyższe dane można stwierdzić zadawalający poziom odwzorowywania kształtów tych figur, a więc należy przypuszczać, że u dzieci tych wykształcono orientację w kierunkach przestrzennych, precyzję ruchów rąk, a tym samym przygotowania do nauki pisania. Osiągnięte rezultaty w zakresie umiejętności posługiwania się wybranymi technikami plastyczno-konstrukcyjnymi świadczą o prawidłowej i systematycznej realizacji zadań przewidzianych w programie przedszkola, a przede wszystkim wykorzystaniu ich dla wyrabiania pełnej gotowości do nauki pisania. Celem potwierdzenia tego przypuszczenia dokonano analizy zapisów w dzienniku zajęć w taki sposób, by wyszczególnić techniki plastyczno-konstrukcyjne stosowane w ciągu całego roku przez nauczycieli badanych przedszkoli. Ich ilość i rodzaj przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Techniki plastyczne-konstrukcyjne stosowane w pracy wychowawczo-dydaktycznej badanych przedszkoli

Przedszkola	Ilość technik plast.-konstr. stosowanych w przedszkolu w ciągu całego roku													wycie- nianie	stem- plo- war- nie	wyci- as- we- nie
	malo- wanie	rys- nek kred- ką	rys- nek wq- glen	rysunek kredką na as- falcie	wy- dzie- ranie	lepia- nie z pian- ki	lepia- nie z masy solnej	układ. s mo- deli geomet- rycznej	układ. s two- rywa glit- kiego	stem- plo- war- nie	wyci- nianie	wyci- as- we- nie				
Bydgoszcz A	38	72	12	9	25	46	18	68	5	22	28	4				
Bydgoszcz B	56	84	16	3	34	43	12	48	-	24	33	1				
Chełmce	64	59	15	-	20	36	8	54	3	13	26	2				
Rytel	45	78	19	6	28	34	14	56	6	15	35	4				
Razem	203	303	62	18	107	159	52	226	14	74	122	11				

Na podstawie zgromadzonych danych w tabeli 8 możemy stwierdzić, że w pracy przedszkola stosuje się różnorodne techniki plastyczno-konstrukcyjne, a wśród nich poważne miejsce zajmuje rysowanie, malowanie, układanie, lepienie, a więc techniki przyczyniające się bezpośrednio do wyrabiania sprawności manualnych u dzieci i tym samym przybliżające dzieciom tak trudną naukę pisania.

Organizowana w ciągu całego roku przedszkolnego działalność plastyczno-konstrukcyjna poza rozwijaniem wrażliwości, spostrzeżeń, wyobraźni przestrzennej, sprawności manualnej, przetwarzania obrazu ruchowego na obraz graficzny miała na celu doprowadzenie dziecka do posługiwania się znakiem graficznym. W tym celu w czerwcu 1978 r., na zakończenie roku przedszkolnego, przeprowadzone ponownie test na odwzorowywanie elementów literopodobnych, przy czym wprowadzono do niego nowe, trudniejsze zadania. W doborze zadań kierowano się pozytywnymi wynikami uprzednio wykonanych zadań oraz gotowością do podjęcia nauki w klasie I. Test ten zawierał: - połączenia elementów o charakterze pętli środkowej i lasek zakręglonych u góry *I/*, połączenia elementów o charakterze lasek zakręglonych na dole *II/*, elementy o charakterze lasek i bocznych połączeń *III/*, kombinacje pętli górnych i dolnych *IV/*, elementy o charakterze pętli środkowych *V/*.

Poziom ich wykonania ilustruje tabela 9.

Tabela 9. Procentowe zestawienie poprawności wykonania wzorów

Przykład wzoru \ Przeszkole	Bydgoszcz A	Bydgoszcz B	Chojnice	Rytel
I	70,6	78,6	86,4	95,0
II	82,4	78,6	81,8	85,0
III	64,7	57,1	75,0	85,0
IV	47,1	42,9	72,7	80,0
V	70,6	71,4	84,1	90,0
VI	70,6	85,7	84,1	95,0

Najtrudniejszym do wykonania wzorem okazał się znak symbolizujący literę "y", a więc znak bardzo wczesnie wprowadzanej głoski i litery. W porównaniu z testem przeprowadzonym w październiku gotowość do nauki pisania dziecka z Chojnic i Ryty wzrosła bardzo wyraźnie. Natomiast słabe okazało się przygotowanie dzieci bydgoskich. Zestawię w tym celu dane pierwszego i drugiego badania, dotyczącego V elementu tj. znaku.

Bydgoszcz A - badanie I	35,3	badanie II	70,6
Bydgoszcz B - badanie I	39,3	badanie II	78,6
Chojnice - badanie I	18,2	badanie II	84,2
Rytl - badanie I	35,0	badanie II	92,5

W wywiadach przeprowadzonych z nauczycielkami stwierdzono, że kładły one większy nacisk na odwzorowywanie elementów liter. Natomiast nauczycielki z obu pozostałych przedszkoli systematycznie stosowały ćwiczenia plastyczno-konstrukcyjne, gry i zabawy dydaktyczne oraz ruchowe prowadzące do rozumienia i posługiwania się znakami graficznymi, zajęcia dotyczące poznania liter. Odbycie tych ćwiczeń można było znaleźć w zapisach dzienników zajęć.

Podsumowując wyniki końcowego badania można stwierdzić, że stan gotowości do nauki pisania u badanych dzieci jest zadawalający. Stąd też nasuwa się wniosek, że w przygotowaniu dzieci do nauki pisania, techniki plastyczno-techniczne odgrywają znaczną rolę. Aby w pełni udokumentować znaczenie ćwiczeń przygotowujących do nauki pisania, a zarazem i stosowanych technik plastyczno-konstrukcyjnych przeprowadzono ponownie badania w klasie i 17 dzieci z przedszkola oznakowanego symbolem Bydgoszcz. A. Badania przeprowadzono 4 października, w drugim miesiącu nauki szkolnej. W tym czasie dzieci poznały i nauczyły się pisać następujące wyrazy: As, las, Ala, lala, lis, osy, Ola. /Znaczenie ich zostało potwierdzone licznymi badaniami M. Dmochowskiej, M. Radziwiłowej i A. Szemińskiej/. W badaniach posłużono się testem składającym się z 8 znaków graficznych, które sprawiały dzieciom trudności w I i w II badaniu. Wyniki ilustruje procentowe zestawienie poprawności ich wykonania.

I	- 93,8 %
II	- 87,5 %
III	- 100,0 %
IV	- 100,0 %
V	- 100,0 %
VI	- 100,0 %
VII	- 100,0 %
VIII	- 95,2 %

Powyższe dane świadczą o nieznacznym wpływie nauczyciela klasy I, gdyż w dalszym ciągu znaki sprawiające trudności w przedszkolu, mimo prowadzonej nauki pisania w szkole, nie zostały w pełni opanowane. Można więc stwierdzić, że postawiona hipoteza została potwierdzona w badaniach.

4. Podsumowanie

Proces przygotowania dziecka do nauki pisania jest procesem długofalowym, złożonym z wielu etapów. Obejmuje on wszystkie lata pobytu dziecka w przedszkolu przy czym, zgodnie z treściami programowymi, nasila się w ostatnim roku jego pobytu w przedszkolu lub też ogranicza się tylko do jednorocznego etapu w ogniskach przedszkolnych. Stąd też podjęta problematyka badawcza ma szczególne znaczenie w przygotowaniu dzieci w wieku przedszkolnym do nauki w szkole. Wiąże się ona z jednej strony z artystyczną twórczością dzieci a równocześnie służy osiągnięciu gotowości do nauki pisania. Przedstawione wyniki badań, dotyczące ćwiczeń w posługiwaniu się znakiem graficznym oraz wybranymi technikami plastyczno-konstrukcyjnymi, wykazały ich duży wpływ na wyrabianie gotowości do nauki pisania. Z zebranego materiału faktograficznego wynika, że na proces przygotowania dzieci sześciolatków do nauki pisania ma wpływ:

- 1/ dobór różnorodnych technik plastyczno-konstrukcyjnych,
- 2/ stosowanie ćwiczeń w posługiwaniu się znakiem graficznym,
- 3/ wykorzystanie metod czynnych w pracy przedszkole,
- 4/ systematyczna całoroczna praca dydaktyczno-wychowawcza.

Natomiast analizując wyniki dotyczące odwzorowywania elementów literopodobnych można stwierdzić, że w badanych przedszkolach zbyt mało czasu przeznaczono na kształtowanie u dzieci nawyków pisania łącznego. Świadczą o tym niższe wyniki zadań, w których wzrasta liczba połączeń w trakcie pisania wzoru lub odtworzenie wzoru wymagało płynności ruchu. Ponieważ możliwości odwzorowywania graficznego u dzieci w wieku przedszkolnym są ograniczone pod względem precyzji i motoryki to w kształtowaniu gotowości do pisania obok działalności plastyczno-konstrukcyjnej wykorzystuje się:

- zajęcia i zabawy ruchowe przyczyniające się do rozwijania sprawności manualnych i orientacji w przestrzeni i kierunkach
- zabawy i gry dydaktyczne,
- ćwiczenia dotyczące przetwarzania obrazu ruchu na obraz graficzny i odwrotnie.

Wszystkie te dziedziny działalności dziecka oraz właściwy dobór treści służących rozwijaniu procesów poznawczych, sprawności psychomotorycznych i motywów działania dziecka stanowić będą o właściwym przygotowaniu do szkoły, a w szczególności do nauki pisania.

PRZYPISY

- ¹ Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Zakres treści wychowania i kształcenia dla dzieci sześciolletnich, Warszawa WSiP, 1977
- ² M. Dmochowska, Zanim dziecko zacznie pisać, Warszawa PZWS, 1967, s. 4
- ³ M. Dmochowska, Zanim dziecko....., op. cit., s. 24
- ⁴ Z. Stobodzian, Zanim dziecko rozpocznie naukę w szkole, Warszawa Nasza Księgarnia, 1974
- ⁵ M. Polaszek, Rola znaków graficznych w procesie przygotowania dzieci sześciolletnich do podjęcia nauki pisania. Praca magisterska, WSP Bydgoszcz, Instytut Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego, 1979

BIBLIOGRAFIA

- J. Cybulska-Piskorek, Twórczość plastyczna dzieci w wieku przedszkolnym, WSiP Warszawa, 1976

- M. Dmochowska, Zanim dziecko zacznie pisać, Nasza Księgarnia, Warszawa 1972
- M. Radziwiłowiczowa, Początkowa nauka pisania, PZWS, Warszawa 1977
- Z. Stębodzian, Zanim dziecko rozpocznie naukę w szkole, WSIP, Warszawa 1974
- A. Szemińska /red./, Zapisy uczniów do klasy I, PZWS, Warszawa 1975
- S. Weselińska, O dojrzałości dzieci do podjęcia nauki czytania i pisania, "Wychowanie w Przedszkolu" R. 1974, nr 4
- R. Więckowski, Wiedomości, umiejętności i nawyki dziecka wyniesione z przedszkola, Nurt 2, "Oświata i Wychowanie" nr 15/397, 1977
- T. Wróbel, Nauczanie i doskonalenie pisma, PZWS, Warszawa 1963